

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ГЛАВИ УРЯДУ УНР В ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

КОБРИН Володимир Степанович,

*к.ю.н., асистент кафедри конституційного
права Львівського національного
університету ім. І. Франка*

Так 4 (17) березня 1917 року у м. Києві представники різних політичних партій, культурних та професійних організацій і товариств створили Українську Центральну Раду на чолі з проф. Михайлом Грушевським. На той час це був найвищий представницький орган на українських землях. Функції ж виконавчого органу виконував Комітет, який згодом отримав назву Малої Ради на чолі з М. Грушевським і заступниками С. Єфремовим та В. Винниченком [1, с. 8].

На підставі Першого Універсалу [2], проголошеного 10 (23) червня, вже за декілька днів 15 (28) був створений Генеральний Секретаріат як уряд автономної України, який очолив (став його головою) Володимир Винниченко [3]. Попередній орган, який виконував функції уряду – Комітет Української Центральної Ради, передав всі свої повноваження Генеральному Секретаріату.

Чи не найпереконливіше оцінював процес творення і сутність владного органу – Генерального секретаріату сам же його перший керівник. «Це не було Міністерство в звичайному розумінні, – зазначав він. – Центральна Рада не хотіла гратися бучними словами, для яких ще не було реальних, дійсних передумов. Але це була Рада Міністрів для української свідомої, організованої демократії. Це був уряд для тих, хто почував над собою примус законів духу, а не законів фізичної сили. Це був ідеальний Уряд, прообраз тих Урядів, які колись матиме людськість, коли позбавиться від усіх засобів насильства й грубого, злочинного примусу. Основою його була добра воля, довіря й спільна мета тих, хто визнавав його» [4, с. 226].

На жаль, на цьому етапі становлення української держави документу, який би регулював питання організації уряду (Генерального Секретаріату) та його голови так і не було прийнято. Відомо лише про склад уряду та про сумісність посад голови Генерального Секретаріату та Генерального Секретаря внутрішніх справ.

У цей час наляканий розвитком «українського сепаратизму» (так за часів Радянського Союзу українофоби та інші ненависники всього українського іменували будь-які спроби українського народу на здобуття незалежності своєї держави [5]) і зміцненням позицій Центральної Ради, Тимчасовий уряд Росії відправляє в Україну для ведення переговорів делегацію на чолі з О. Керенським. Правовою основою переговорів мав стати Статут вищого управління в Україні (Статут Генерального Секретаріату) [6], який був розроблений Генеральним Секретаріатом і затверджений на засіданні Малої ради 29 липня 1917 р.

Зі змісту даного документу говорити про якесь особливе становище голови Генерального Секретаріату не приходиться. Правда, зазначається, що організація внутрішньої роботи Секретаріату повинна би була регулюватися окремим наказом.

На превеликий жаль, Статут прийнято не було. Натомість Прем'єр-міністр Росії О. Керенський підписав «Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні» [7], якою суттєво обмежив права як Центральної Ради, так і Генера-

льного Секретаріату, який фактично ставав у підпорядкування Тимчасовому уряду Росії. Про голову Генерального Секретаріату та якісь його права в інструкції навіть і не йшлося.

З історії відомо, що такі події призвели до відставки Володимира Винниченка з посади і Центральна Рада доручила сформувавши уряд Д. Дорошенку, який, правда, вже через чотири дні зрікся посади, після чого головування запропонували знову В. Винниченку. Генеральний Секретаріат діяв до видання Четвертого універсалу Української Центральної Ради, яким перейменовувався на Раду Народних Міністрів.

29 квітня 1918 року Українська Центральна Рада ухвалила «Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки» (Конституцію УНР) [8]. В ній розділ 5-тий стосувався Ради Народних Міністрів.

Конституція загальним чином визначала компетенцію уряду. Рада Народних Міністрів мала порядкувати всіма справами, які залишалися поза межами діяльності органів місцевого самоврядування або стосувалися УНР в цілому (ст. 50) [9, с. 168]. На жаль, як і в попередніх актах, про якусь особливу роль глави уряду не йшлося. Зазначалося лише, що він, як і інші міністри, несе як колективну, так і індивідуальну відповідальність перед Всенародними Зборами.

Така діяльність Центральної Ради та утворених нею органів привела до того, що цього ж дня коли була прийнята Конституція УНР у Києві відбувся переворот і до влади прийшов гетьман Павло Скоропадський. Наступного дня на вулицях Києва з'явився маніфест гетьмана під назвою «Грамота до всього українського народу» [10], який оголошував про скасування Української Центральної Ради та уряду УНР.

Які ж основні недоліки діяльності уряду Центральної Ради та причини її поразки у 1917-1918 рр. До негативних аспектів, які не дозволили Генеральному Секретаріату стати урядом в його класичному, сучасному розумінні можна віднести зокрема:

1) не сформованість чітких, проукраїнських та пронаціоналістичних поглядів керівників як Центральної Ради так і Генерального Секретаріату, які продовжували орієнтуватися на Росію та на вказівки від представників її тимчасового уряду;

2) слабе розуміння класичних ідей конституціоналізму загалом та принципу поділу державної влади, системи стримувань і противаг влади та сутності виконавчої влади зокрема;

3) відсутність посад президента та прем'єр-міністра (в їх класичному розумінні), які б уособлювали виконавчу владу;

4) інертна роль та позиція керівників Генерального Секретаріату, в першу чергу Володимира Винниченка, які не розвинули посаду глави уряду, як самостійну, самодостатню фігуру у системі органів влади.

Список використаних джерел:

1. Тищик Б.Й. Українська Народна Республіка (1917-1920). Учбовий посібник для студентів юридичного факультету / Б.Й. Тищик, О.А. Вівчаренко. – Коломия: Видав.-поліграфічне тов-во «Вік», 1994. – 64 с.

2. Перший універсал Української Центральної Ради // Вісті з Української Центральної Ради. – 1917, травень (май). – № 9.

3. Кульчицький С. Володимир Винниченко / С. Кульчицький, В. Солдатенков. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2005. – 376 с.

4. Винниченко В.К. Відродження нації / В.К. Винниченко (Історія української революції березень 1917 р. – грудень 1919 р.). – Київ; Відень, 1920. – Ч. I. – 349 с.

5. Ульянов Н.И. Происхождение украинского сепаратизма / Н.И. Ульянов. – М.:

Индрик, 1996. – 287 с.

6. Статут Генерального Секретаріату // Вістник Союзу Визволення України. – 1917, 2 вересня. – С. 562.

7. Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні // Нова Рада. – 1917, 6 серпня. – № 107; Вестник Временного правительства. – 1917, 5 (18) августа. – № 123 (169).

8. Слюсаренко А.Г. Історія Української конституції / А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко. – К.: Т-во «Знання» України, 1993. – 191 с.

9. Рум'янцев В.О. Конституція УНР 1918 року – важливий крок в розвитку конституційного законодавства України / В.О. Рум'янцев // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Вип. 11. – 2006. – С. 165-174.

10. Грамота до всього українського народу від 29 квітня 1918 р. // Державний Вістник. – 1918, 16 травня. – № 1.

ВІЙСЬКОВИЙ ЧИННИК У РОЗБУДОВІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

КОВАЛЬСЬКИЙ Олег Володимирович,
*студент юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

Ще з далеких Середніх віків військовий чинник для того чи іншого українського державного утворення відігравав надзвичайно велику роль. Взяти хоча б Київську Русь чи Запорозьку Січ, чий списи та мушкети увійшли в історію не лише України, але і всього світу, сильно вплинувши на долю як Європи, так і Азії. Часи міняються, проте армія не втрачає своєї важливості для держави і на сьогодні, будучи однією із, без перебільшення, головних складових суверенної держави.

Ігнорування цього принципу при будівництві держави небезпечно тим, що завжди приводить до плачевного результату. Яскравим прикладом цього є десятки сторінок історії нашого народу, який піднімався на боротьбу не один раз, але, через неспроможність протистояти загарбницьконалаштованим сусідам із професійною армією у розпорядженні, зазнавав поразки у своїх прагненнях досягти незалежності. Однією із таких сторінок є недовгий період існування та діяльності Центральної Ради.

Актуальність даного питання полягає у тому, що на сьогоднішній день Україна стикається із такою ж проблемою, що і Центральна Рада століття назад, – влада не приділяє належної уваги військовому чинникові.

Метою публікації є висвітлення основних проблем Центральної Ради, пов'язаних із значенням організації та дієвості національного війська у збереженні державності та впливом військового чинника на долю Української держави.

Почати слід із того, що своєму існуванню Українська Центральна Рада завдячує саме мільйонам українських солдатів та матросів, під тиском яких і була створена Українська держава. Саме завдяки даному суспільному прошарку, військовим, було створено